

Oponentský posudek na diplomovou práci Martina Kolouška „Moderní právní stát v kontextu Hegelových Základů filosofie práva“ (ÚFAR FF UK, 2021)

Jakub Jirsa

Martin Koloušek (dále autor) nejprve čtenáři představí vývoj koncepce státu od Aristotela až po *de facto* Pavla Holländera (s. 8-11). Autor začíná svojí práci větami, které vymezují kontext celé práce: „Stát je něčím, co je, alespoň zdánlivě, nerozdílně spojeno s životem jednotlivce. Ve státě se člověk narodí, ve státě žije, ve státě zemře.“ V jeho pojetí jde tedy o stát moderní a stát, který je silně přítomný v životě jednotlivce (jelikož „státem“ očividně nemyslí pouze území pod správou jedné vlády), a kterému se nejde vyhnout (např. ještě John Locke uvažuje o možnosti stát *opustit* nikoli do jiného státu, ale do míst, kde stát není; srov. tato práce s. 8-9).

Následně se již věnuje pojetí státu v Hegelových *Základech filosofie práva*. Pojetí státu je zařazeno do širšího kontextu Hegelovy filosofie, což je učiněno – nakolik mohu soudit – přesně, přehledně a čtivě (s. 12-14). Z celé pasáže je znát, že autor je s Hegelovým textem velmi dobře obeznámen a je schopen vypracovat smysluplný kontext pro vlastní výklad o moderním státě.

Další oddíl je pak věnovaný již samotnému konceptu státu (s. 15 – 29), včetně velmi zdařilého rozboru policie a korporací. Naopak poněkud postrádám rozbor rodiny, což je – pokud se nepletu – také Hegelovo téma (autor rodinu zmiňuje na s. 17, ve vztahu ke korporaci na s. 20). Tato první delší pasáž práce je precizním výkladem Hegelovy koncepce státu, která působí značně neproblematicky. To je však dáno tím, že autor ponechává problémy spojené s Hegelovým výkladem až do další kapitoly.

Kapitola „Vybrané problémy státu v kontextu Hegelovy nauky“ je podle mne vlastním jádrem této diplomové práce (s. 30-46). Prvním problémem je vztah koncepce policejního státu a státu právního, což není otázka *dvou teoretických pojetí státu*, ale ryze praktická otázka „kam má sahat státní moc“ (s. 31).

Zde se ukazuje, jak zásadním tématem, které prostupuje celou práci, je svoboda. V tomto ohledu se autor věnuje otázce lidských práv, jako bytostně *liberálnímu* aspektu moderního státu (ačkoli liberalismus v práci explicitně nezmiňuje, přitom liberalismus je např. možné charakterizovat jako zřízení, ve kterém jedinec na základě svých práv může žalovat stát, jako právní entitu, o které se autor píše). Místy však autor zůstane u obecných problémů, které nijak nevztahuje zpět k Hegelovi; např. jaká by byla Hegelova reakce na možný konflikt lidských práv (s. 35)? Jaký je vztah pasáže o přímé a reprezentativní demokracii k Hegelově teorii státu a práva (s. 35-36)?

Druhým problémem jsou pak účely či cíle (*telos?*) státu. I u tohoto „problému“ není jasné, proč jde o problém; není to jen aspekt Hegelovy teorie státu a práva, který se autor rozhodl detailněji prozkoumat? Zde jde asi jen o stylistický bod: bylo by dobré na začátku každého oddílu výslovně uvést, v čem daný problém spočívá.

Dalším tématem pak je „oslabení státu“. V této kapitole autor nastiňuje některé aspekty *současného státu* (za pomoci textů Jana Kysely); vztah k Hegelově teorii pro mne zůstal nejasný, takže mi není zřejmý smysl této kapitoly v argumentační struktuře práce (zde by bylo možné dobré podívat se na texty Pierra Rosanvallon, který hovoří o změnách v koncepcích suverenity a reprezentace). V závěru kapitoly (s. 42-43) se autor snaží ukázat, že rozpory současného státu jsou předznamenány již v Hegelově koncepci. Nicméně tento stručný pokus by si určitě zasloužil rozpracovanější obhajobu.

Následující, poslední kapitola této části, „Dědictví Hegelovy nauky v současném uvažování o státu“, roli této obhajoby neplní, protože se věnuje jiným tématům a především pak rozdílům mezi Hegelem a současným pojetím státu (srov. například s. 44). Tato konfrontace je poněkud rozpačitá, protože se ukazují rozdíly, které na takto malém prostoru není jednoduché překlenout uceleným výkladem (možná by pomohla konfrontace s jinou koncepcí státu a společnosti, ať už Rawlsem, Habermasem či některým ze současných autorů).

Navzdory poslednímu, poněkud skeptickému oddílu, autor v závěru ukazuje, v čem může být Hegelova teorie pro současný stát a jeho problémy inspirativní (s. 47). Appendix o státu během epidemie by si samozřejmě zasloužil rozšíření (48-50). Všechny rady, které autor zmiňuje, jsou samozřejmě prakticky relevantní; otázkou zůstává, jak je propojit s nějakou konkrétní politickou teorií.

Drobné otázky a problémy

- Na s. 9 autor píše, že Machiavelli zredukoval počet státních útvarů na dva (s odkazem na začátek *Vladaře* (1513/1514, publ. 1532)), je však otázkou, jak tuto redukci chápat ve vztahu k *Rozpravám o prvních deseti knihách Tita Livie* (1518/1519, publ. 1531) 1.2, kde Machiavelli hovoří obecně o vývoji šesti státních forem (v návaznosti na Aristotela). Jak by autor tento rozdíl vysvětlil? Tuto drobnost zmiňuji proto, že dichotomie monarchie – republika je pro autora v jeho úvodu poměrně důležitá a umožňuje mu načrtnout jasný vývoj v pojetí forem vlády.
- Proč je podle autora Hobbes proponentem moderního státu? Co činí Hobbesův stát „moderním“?
- Jak se tedy podle autora pro Hegela liší negativní svoboda od skutečné svobody, když autor píše, že „skutečně svobodná vůle je schopna se nad konečné obsahy povznést“ (s. 14) a „Já se může odpoutat od všech svých určení, vzdát se jich, a je tak nadáno negativní svobodou“ (s. 13), resp. jak se liší povznesení nad konečné obsahy od odpoutání se od svých určení?
- Místy, např. v oddílu a. Občanská společnost na s. 16, převáží Hegelova terminologie nad srozumitelností, tj. autor pro čtenáře přestane Hegela *překládat*, ale vykládá jeho teze Hegelovými vlastními slovy, např. „každá osoba se tak uplatňuje a uspokojuje skrze druhou osobu a jako taková je zprostředkována formou obecnosti“.
- Na s. 22 autor zmiňuje filosofy, kteří předpokládají, že život mimo stát není lidský (Aristotelés a v jiném smyslu slova i Hobbes); jak se Hegel ve své argumentaci

vyrovnává s opačným postojem, kdy nepolitický stav umožňuje vcelku dobrý život (Locke), nebo je dokonce lepší než skutečný stav politický (Rousseau)? Tyto teorie se samozřejmě liší charakterizací lidské přirozenosti; z jakých důvodů Hegel volí první (skeptický) přístup?

Hodnocení:

Diplomovou práci Martina Kolouška „Moderní právní stát v kontextu Hegelových Základů filosofie práva“ považuji za velmi zdařilou, přesnou v historickém výkladu a zajímavou ve vlastním výkladu a argumentaci. Doporučuji práci k obhajobě a v případě zdařilých odpovědí na výše uvedené dotazy navrhuji hodnocení *výborně*.

3.6.2021